

PRAWNA OCHRONA ZWIERZĄT W CHINACH.
ASPEKTY FILOZOFICZNE I PRAWNE

Jak prognozuje Bank Światowy, Chiny już niebawem staną się pierwszą gospodarką świata. Cud gospodarczy Chin, wiązany przede wszystkim z reformami Deng Xiaopinga, poprawił losy życia kilkuset milionów ludzi. Coraz częściej jednak wskazuje się na negatywne aspekty chińskiego boomu, przede wszystkim degradację środowiska oraz los hodowlanych i dzikich zwierząt. Na przykład Peter Li twierdzi, że właśnie nacisk na rozwój gospodarczy za wszelką cenę jest przyczyną braku kompleksowej współczesnej regulacji dotyczącej ochrony zwierząt: „Reformy miały przede wszystkim na celu poprawę zaopatrzenia w żywność 900 mln Chińczyków, natomiast etyka, moralność, odpowiedzialność społeczna, wpływ na środowisko, prawa pracownicze itp. były często ignorowane (...) Chińskie władze nie miały motywacji do rozwiązania problemu okrucieństwa wobec zwierząt z obawy przed spowolnieniem wzrostu gospodarczego”¹.

Chiny od lat są krajem pozostającym „na celowniku” wszelkiego rodzaju organizacji zajmujących się ochroną dzikich zwierząt oraz dobrostanem zwierząt hodowlanych. Liczne kontrowersje budzi słynny festiwal psiego mięsa w Yulin, choć jego krytyka ma często podłoże emocjonalne i wynika z uprzedzeń kulturowych. Wiele z okrutnych praktyk wobec zwierząt jest jednak przedmiotem racjonalnej krytyki. Hodowla dzikich zwierząt na masową skalę, przemysł futrzarski, tragiczne warunki hodowli i transportu zwierząt hodowlanych należą do podstawowych kwestii. Do tego chińską i międzynarodową opinią publiczną wstrząsają coraz częściej relacjonowane przez media incydenty znęcania się nad zwierzętami.

Kwestia podejścia obywateli i władz do zwierząt w Chinach jest istotna chociażby ze względu na skalę tego problemu. W kraju tym występuje ogromna liczba różnych gatunków zwierząt, w tym: 580 ssaków, 1330 ptaków, 407 gadów, 321 płazów i ponad 3500 ryb². Niestety w związku z silnie niezrównoważonym rozwojem chińskiej gospodarki, skalą zanieczyszczeń i masowym wykorzystywaniem dzikich zwierząt owa bioróżnorodność jest bardzo zagrożona. Z wymienionej powyżej ogromnej

---

ORCID: 0000-0002-5431-027X, DOI: 10.4467/23538724GS.21.004.14836

¹ P. Li, *China: Animal Rights and Animal Welfare* [w:] *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*, ed. M. Bekoff, 2nd ed., ABC-CLIO, Santa Barbara 2010, s. 119–124.

² J. Lu, K. Bayne, J. Wang, *Current Status of Animal Welfare and Animal Rights in China*, „Alternatives to Laboratory Animals” 2013, vol. 41, issue 5, s. 352.

liczby gatunków ponad 900 zostało uznanych za zagrożone³. Na przykład spośród 100 tys. tygrysów żyjących na wolności na początku XX w. w warunkach naturalnych obecnie żyje jedynie ok. 500 osobników⁴.

Podobna, nie lepsza, jest sytuacja zwierząt hodowlanych. Wraz ze wzrostem możliwości społeczeństwa wzrosła także konsumpcja mięsa, a co za tym idzie niezwykle rozrosła się populacja zwierząt hodowlanych. Trzy czwarte spożywanego w Chinach mięsa stanowi wieprzowina, zaś 476 mln hodowanych tam świń stanowi połowę światowej populacji tych zwierząt. Warunki, w których zwierzęta są hodowane, a także transportowane (często na bardzo duże odległości), uznaje się za jedne z najgorszych na świecie⁵.

Duże zagęszczenie zwierząt na małych przestrzeniach oraz okrutne i niehygieniczne warunki hodowli wywołują też inny problem. Choć dokładna przyczyna wybuchu pandemii COVID-19 pozostaje przedmiotem dalszych badań, to wiele źródeł wskazuje na nieodpowiednie warunki przetrzymywania dzikich i hodowlanych zwierząt na niewielkich przestrzeniach. Wybuch pandemii wywołał szeroką debatę, a ostatecznie także wpłynął na zmiany zarówno w podejściu chińskiego społeczeństwa, jak i władz do kwestii związanych z hodowlą i sprzedażą zwierząt⁶.

Warto zauważyć, że nawet pomijając potencjalne przyczyny pandemii, podejście chińskiej opinii publicznej do traktowania zwierząt uległo w ostatnich latach niezwyklej przemianie. Wraz ze wzrostem zamożności i rozwojem klasy średniej zwiększyła się liczba zwierząt, które są towarzyszami życia Chińczyków (sama liczba psów wzrosła o 500% w ciągu ostatnich 10 lat)⁷. W związku z tym, że coraz więcej osób utrzymuje silne relacje ze swoimi pupilami, coraz bardziej popularny staje się aktywizm na rzecz ochrony zwierząt. Dobrostan zwierząt staje się tematem ogólnonarodowym, zaś opinie Chińczyków uległy w tej kwestii gruntownej zmianie⁸. Pomimo tego ChRL do dziś nie ma kompleksowego prawa regulującego kwestię traktowania zwierząt, przede wszystkim brak przepisów zakazujących okrucieństwa.

³ Ministry of Environmental Protection and Chinese Academy of Sciences, 2015 中国生物多样性红色名录—脊椎动物卷 [China biodiversity red list: vertebrates], [za:] P.J. Li, *Animal Welfare in China: Culture, Politics and Crisis*, Sydney 2021, s. 220.

⁴ D. Miquelle, Y. Darman, I. Seryodkin, *Panthera tigris ssp. altaica*, Cambridge, UK 2011; J. Lu, K. Bayne, J. Wang, *Current Status...*, s. 353.

⁵ Chiny dostały najniższą kategorię G w kategorii „ochrona zwierząt przed cierpieniem” według wskaźnika Animal Protection Index, <https://api.worldanimalprotection.org/country/china> (dostęp: 15.08.2021).

⁶ Z. Miao, Q. Wang, D. Chen *et al.*, *Current Societal Views about Sustainable Wildlife Management and Conservation: A Survey of College Students in China*, „Animals (Basel)” 2020, vol. 10(10), s. 2.

⁷ Y. Deng, *Zhongguo chongyugou shuliang yida yiyi*, „Shenzhen Wanbao” 2013, [za:] Y. Sima, S. O’Sullivan, *Chinese animal protection laws and the globalisation of welfare norms*, „International Journal of Law in Context” 2016, vol. 12, issue 1, s. 2.

⁸ Zob. np. G. Davey, Z. Wu, *Attitudes in China toward the use of animals in laboratory research*, „Alternatives to Laboratory Animals” 2007, vol. 35, no. 3, s. 313–316; M. Chen *et al.*, *Employee*

Zwierzęta w filozofii chińskiej

Jednym z częściej pojawiających się argumentów krytycznych w debacie na temat poprawy sytuacji zwierząt w Chinach jest teoria, w myśl której koncepcja praw zwierząt i zwierzęcego dobrostanu jest obca chińskiej kulturze i przyszła z Zachodu. Wśród czołowych przeciwników dobrostanu zwierząt jest Zhao Nanyuan, który nazywa debatę teoretyczną nad prawami zwierząt „ładunkiem zagranicznych śmieci” (*a shipload of foreign trash*)⁹. Ruch na rzecz praw zwierząt określił on jako nową, neoimperialną broń, która narzuca zachodnie wartości innym społeczeństwom, a wprowadzenie idei dobrostanu zwierząt w Chinach w jego ocenie może wywołać „konflikt kulturowy”, ponieważ zachodnie kultury są „metafizyczne i monistyczne”, podczas gdy kultury wschodnie są „fizyczne i pluralistyczne”¹⁰. Wielu akademików i działaczy odpiesa jednak te zarzuty, twierdząc, że prawa zwierząt wcale nie są konceptem wywodzącym się z Zachodu, bowiem chińska tradycja łączy w sobie filozofie buddyzmu, taoizmu i konfucjanizmu, których nauki dotyczą także szacunku dla życia zwierząt¹¹. Dlatego, by zrozumieć chińskie podejście do zwierząt oraz do relacji pomiędzy człowiekiem a zwierzętami, należy przeanalizować podstawowe chińskie systemy filozoficzne: taoizm, konfucjanizm oraz chińską odmianę buddyzmu, zaś zdaniem P.J. Li także chińską myśl komunistyczną¹².

Taoizm¹³

Taoizm to system religijno-filozoficzny wykształcony w starożytnych Chinach. Badacze upatrują jego początków już w XVI w. p.n.e., w prymitywnych wierzeniach ludowych oddających hołd naturze. Myśl taoistyczna skupia się na naturze,

---

Management and Animal Care: A Comparative Ethnography of Two Large-Scale Dairy Farms in China, „Animals (Basel)” 2021, vol. 11, issue 5; F. Carnovale et al., *Chinese Public Attitudes towards, and Knowledge of, Animal Welfare*, „Animals (Basel)” 2021, vol. 11, issue 3; X. Li et al., *Perception of animal welfare issues during Chinese transport and slaughter of livestock by a sample of stakeholders in the industry*, „PLOS One” 2018, vol. 13(6); X. Sheng, H. Zhang, Q. Weng, *Traditional Chinese medicine: China's bear farms prompt public outcry*, „Nature” 2012.

⁹ N. Zhao, *Dongnuquanlilun de yaohai shi fanrenlei*, „Nanfang Daily” 2002, [za:] Y. Sima, S. O'Sullivan, *Chinese animal protection laws...*, s. 1–23.

¹⁰ *Ibidem*, s. 9.

¹¹ J. Lu, K. Bayne, J. Wang, *Current Status...*, s. 351–357.

¹² P. Li, *Enforcing Wildlife Protection in China: The Legislative and Political Solutions*, „China Information” 2007, vol. 21, no. 1, s. 71–107.

¹³ D. Cao, *Confucianism and Daoism Animals in Traditional Chinese Thought* [w:] *The Routledge Handbook of Religion and Animal Ethics*, eds. A. Linzey, C. Linzey, New York 2019.

umieszczeniu w niej człowieka, a także wyznaczeniu zasad, jakimi ludzie powinni kierować się we wzajemnych relacjach oraz w stosunku do świata przyrody. Ze względu na omawianą tematykę najbardziej interesującą ideą taoizmu jest ta mówiąca o równości wszelkiego życia. Dla taoistów ludzie stanowią jedynie niewyróżniający się element wszechświata, nie mogą zatem być czymś jakościowo innym ani tym bardziej lepszym od zwierząt (czy nawet elementów przyrody nieożywionej)¹⁴. Taoiści nie negują tego, że człowieka wyróżnia nieporównywalna z innymi gatunkami inteligencja, jednak według Laozi stanowi ona bardziej obciążenie niż zaletę i na pewno nie może być podstawą do wywyższenia człowieka ponad inne istoty¹⁵. Z kolei Zhuangzi przestrzega, by unikać zbyt ingerencji w naturę po to tylko, aby osiągnąć korzyść dla ludzi, ponieważ tego typu zmiany mogą pociągać za sobą katastrofalne skutki zarówno dla człowieka, jak i dla natury¹⁶.

W wielu tekstach taoistycznych zakazane jest kopanie czy uderzanie batem zwierząt gospodarskich, polowanie na zwierzęta w okresie ich hibernacji zimowej, niszczenie gniazd, zbieranie jaj, a także ich zastraszanie¹⁷. Tym samym można stwierdzić, że w taoizmie znalazły się jedne z pierwszych poglądów składających się na koncepcję praw zwierząt i ich dobrostanu. Ponadto taoizm nawołuje do współczucia wobec wszystkich istot ziemskich¹⁸. Ta idea równości międzygatunkowej może być postrzegana jako jeden z pierwszych argumentów przeciwko szowinizmowi gatunkowemu. W ocenie wielu badaczy jest to system filozoficzno-religijny, który w porównaniu z innymi w najmniejszym stopniu zagraża środowisku i ekologii. W związku z powyższym taoistyczna koncepcja „zjednoczenia natury i ludzkości” jest uważana przez chińskiego historyka Qian Mu za „największą chińską zasługą w dziedzinie kultury dla ludzkości”¹⁹. Qian wskazywał, że chińska wiara we współzależność ludzi i natury mogłaby przynieść lepsze rozwiązanie problemów wynikających z modernizacji i industrializacji niż koncepcje zachodnie.

---

¹⁴ Z. Songhui, *On the Daoist idea of all lives being equal and the Confucian anthropocentric ideology*, „Hunan Daojiao” 2006, [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 66.

¹⁵ L. Zi, 道教 [Daoism], Jilin Literature and History Press, Changchun 2009, s. 79–83, [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 65.

¹⁶ *Ibidem*, s. 67.

¹⁷ J. Sun, H. Li, H. Zheng, 动物保护法概论 *An introduction to the theory of animal protection legislation*, Law Press, Beijing 2009, s. 182–184, [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...* s. 66.

¹⁸ J. Lu, K. Bayne, J. Wang, *Current Status...*, s. 353.

¹⁹ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 67.

Buddyzm²⁰

Buddyzm pojawił się w Chinach pomiędzy 58 a 75 r. n.e., aby następnie przerodzić się w ogólnokrajowy ruch religijny. W buddyźmie ludzie i natura są nierozdzielnie powiązani z sobą. Ten sposób pojmowania wzajemnych relacji jest podobny do taoistycznej koncepcji jedności natury i ludzkości. W myśli buddyjskiej człowiek jest jedynie częścią składową, komponentem świata natury. Istotą tego spojrzenia na życie jest przyznanie równości i poszanowanie wszystkich form życia, czego praktyczną konsekwencją było nawoływanie wyznawców do praktykowania wegetarianizmu i wyzbycia się zabijania²¹. Według tej nauki ci, którzy spożywają mięso, są tak samo niemoralni jak ci, którzy zwierzęta zabijają²².

Wielu chińskich władców było wyznawcami buddyźmu. Przykładowo cesarz Wu (464–549) z dynastii Liang i cesarzowa Wu Zetian (624–705) z dynastii Tang zasłynęli z tego, że nie tylko uczynili buddyźm religią narodową, ale także sami byli oddanymi jej wyznawcami²³. Niektórzy spośród władców nawoływali swoich poddanych do praktykowania wegetarianizmu, wyzwolenia zwierząt oraz zaprzestania uboju w czasach żałoby lub świętowania²⁴. Wspomniany cesarz Wu wydał edykt w celu nakłonienia społeczeństwa oraz mnichów buddyjskich do życia wolnego od cierpienia zwierząt oraz nadmiernych pragnień. Cesarz ów nie tylko nawoływał do wegetarianizmu, ale sam był wegetarianinem²⁵. Podobnie jak w przypadku taoizmu niektórzy uczeni wskazują, że buddyjska idea powstrzymywania się od zabijania jest równie progresywna jak współczesne idee praw zwierząt.

Konfucjanizm

Konfucjanizm wywodzi się z nauk Konfucjusza (551–479 r. p.n.e) oraz jego uczniów i kontynuatorów, takich jak Mencjusz (IV w. p.n.e), Xunzi (III w. p.n.e) i Dong Zhongshu (II w. p.n.e.). Choć konfucjanizm nie jest religią, to cechuje go „pewne

---

²⁰ Z wielu zob. m.in. P. Chengzhong, *Ethical treatment of animals in early Chinese Buddhism: Beliefs and practices*, Cambridge Scholars Publishing, [b.m.] 2014.

²¹ J. Sun, H. Li, H. Zheng, *动物保护法概论 An introduction...*, s. 185.

²² X. Changwen, J. Xu, *An analytical examination of the animal rights ideas of Buddhism*, „Lanzhou Academic Journal” 2007, no. 9, s. 95–97.

²³ J. Xianlin, 季羨林随想录四国学漫谈 *Random thoughts of Ji Xianlin IV: on Chinese culture*, „Beijing: Metropolitan Publishing House” 2009, s. 223 [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 80.

²⁴ J. Lu, K. Bayne, J. Wang, *Current Status...*, s. 353.

²⁵ Z. Chen, *Emperor Wu of Liang and vegetarian reform in the Buddhist temples: interpreting “On Abstaining from Wine and Meat”*, „Journal of Chinese Cultural and Historical Studies” 2013, no. 3, s. 98–126.

podejście do życia i wszechświata, które graniczyło z uczuciem religijnym²⁶. Jest on jednym z najstarszych chińskich systemów filozoficznych i ideologią polityczną. Prawdopodobnie odegrał największą rolę w tworzeniu się społecznych, politycznych i moralnych wartości tradycyjnych Chin. Wielu Chińczyków określało siebie jako taoistów, buddystów, a nawet jako chrześcijan, ale jednocześnie pozostawali konfucjanistami²⁷.

W porównaniu do taoizmu czy buddyzmu konfucjanizm ma charakter zdecydowanie antropocentryczny. Często umieszcza ludzi w centrum wszechświata, zaznaczając, że ludzie są najbardziej wartościowym gatunkiem. Tym samym zgodnie z jego wytycznymi nie trzeba dbać o zwierzęta w takim samym stopniu, w jakim dba się o ludzi²⁸. Xun Zi wskazywał, że ludzie są najważniejsi ze wszystkich istot żyjących na Ziemi, a w związku z tym życie ludzkie ma większą wartość niż życie pozostałych istot, zaś według Donga Zhongshu (179–104 r. p.n.e) ludzie stoją ponad wszelkimi innymi stworzeniami²⁹.

Pomimo swojego antropocentryzmu, konfucjanizm nie odmawiał zwierzętom jakiegokolwiek wartości. Nie był to antropocentryzm tak skrajny jak ten panujący przez długi czas w Europie za sprawą nauki chrześcijańskiej i kartezjanizmu, który traktował zwierzęta jedynie jako pozbawione świadomości, bardzo skomplikowane automaty³⁰. Choć konfucjanizm przyznawał ludziom prawo do czerpania korzyści ze zwierząt, to nawoływał jednocześnie do okazywania im odpowiedniego szacunku. Xun Zi i Dong Zhongshu posunęli się nawet dalej, twierdząc, że życzliwość powinna być rozciągnięta na wszystkie żywe istoty³¹. Z kolei Mencjusz, najbardziej znany konfucjanista po Konfucjuszu, wyrażał się w sposób pochlebny o królu Xuan, który ulaskawił woła przeznaczonego na ofiarę obrzędową i darował mu życie. W ocenie Mencjusza wrażliwość Xuana stanowi o byciu dobrym władcą³².

Coraz częściej reinterpreteruje się konfucjanizm także jako filozofię nie antropo-, lecz kosmocentryczną, w której, co prawda, człowiek zajmuje szczególne miejsce, niemniej jednak jest blisko związany z resztą istnienia³³. Taka perspektywa może zostać ujęta jako nieco zmodyfikowane antropocentryczne podejście do zwierząt. Nie stawia ono bowiem aż tak wyraźnej metafizycznej granicy pomiędzy człowiekiem

---

²⁶ L. Yutang, *My Country and My People*, Taipei 1966, s. 105.

²⁷ W.T. De Bary, C. Wing-Tsit, W. Burton, *Sources of Chinese Tradition*, New York 1960, s. 15.

²⁸ R. Fan, *How Should We Treat Animals? A Confucian Reflection*, „Dao” 2010, vol. 9, s. 88.

²⁹ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 70.

³⁰ T. Regan, P. Singer, *Animal rights and human obligations*, Prentice-Hall 1976, s. 60–66.

³¹ J. Sun, H. Li, H. Zheng, *动物保护法概论 An introduction...*, s. 178.

³² D. Blakeley, *Listening to the Animals: The Confucian View of Animal Welfare*, „Journal of Chinese Philosophy” 2003, vol. 30, s. 137–157.

³³ T. Weiming, *Beyond the Enlightenment mentality* [w:] *Confucianism and Ecology: The Interrelation of Heaven, Earth, and Humans*, eds. M.E. Tucker, J. Berthrong, Boston 1988, s. 2–21.

a innymi istotami żywymi, jak czynił to np. kartezyjanizm. W związku z powyższym, wedle niektórych badaczy, tradycja konfucjańska może służyć jako istotny wkład do myślenia o statusie zwierząt i środowiska w naszych czasach³⁴.

Komunizm

Analiza najważniejszych chińskich systemów religijnych i filozoficznych nasuwa pytanie, dlaczego Chiny pomimo tak długiej tradycji intelektualnej kładące nacisk na poszanowanie zwierząt i przyrody są przykładem ekologicznych, środowiskowych oraz zwierzęcych nadużyć i zaniedbań³⁵. Jak sugeruje Peter Li, aby wyjaśnić współczesną obojętność na los zwierząt w Chinach, trzeba przyrzeć się historii najnowszej. Jego zdaniem przyczyn należy doszukiwać się w kampanii Mao Zedonga przeciwko burżuazyjnym sentymentom. Dbanie o zwierzęta było wówczas postrzegane jako aktywność kontrewolucyjna³⁶, zaś trzymanie zwierząt domowych potępiano jako praktykę burżuazyjną³⁷. Autor ten, powołując się na badania z zakresu psychologii rozwojowej, stawia tezę, że za współczesną desensytyzację wobec zwierząt odpowiedzialne są akty przemocy i okrucieństwa, jakie miały miejsce w XX w. Mimo że ci, którzy stosowali przemoc fizyczną podczas rewolucji kulturalnej, stanowili mniejszość, to i tak większość młodych ludzi była świadkiem okrucieństw, przez co mogli być znieczuleni na przemoc wobec potępianych wrogów klasowych, a także wobec zwierząt³⁸.

Podjęcie do zwierząt, przyrody i ekologii w tamtych czasach doskonale obrazuje historia o tym, jak w Chińskiej Republice Ludowej zwalczano wróble. Zdaniem sekretarza Mao wróble zjadały ziarno, a przez to powodowały niedobory pożywienia dla klasy robotniczej. Pomimo oporu środowiska naukowego Mao uparcie naciskał, by wróble unicestwić. Zlikwidowanie wszystkich ptaków poskutkowało niekontrolowanym namnażaniem się szarańczy, co z kolei uderzyło w produkcję żywności, przyczyniając się w ten sposób do wielkiego głodu w Chinach w latach 1959–1961³⁹.

---

³⁴ D. Blakeley, *Listening to the Animals...*, s. 156.

³⁵ D. Cao, *Animals in China. Law and Society*, New York 2015, s. 24.

³⁶ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 97–98.

³⁷ *Ibidem*, s. 102.

³⁸ *Ibidem*, s. 100.

³⁹ J.R. Shapiro, *Mao's War Against Nature: Politics and the Environment in Revolutionary China*, Cambridge 2001.

Prawna ochrona zwierząt w Chinach

Jedne z pierwszych w historii ludzkości dekrety i oficjalne regulacje dotyczące ochrony zwierząt zostały uchwalone właśnie w Chinach. Jako przykład można wskazać dekret cesarza Da Yu, zgodnie z którym „przez trzy miesiące letnie sieci rybackie nie mogą być zarzucane do rzek i strumieni, aby zapewnić odpowiedni rozwój ryb i żółwi”. Około 1100 r. p.n.e., za panowania dynastii Xi Zhou, funkcjonował tzw. dekret o ścinaniu drzew (Fa cong ling), zgodnie z którym w pewnych okresach roku nie wolno niszczyć domów, zasypywać studni, ścinać drzew oraz szkodzić sześciu rodzajom zwierząt, a każdemu, kto naruszał ten zakaz, groziła kara śmierci. Z kolei za panowania dynastii Han (206 r. p.n.e. – 220 r. n.e.) funkcjonowały oficjalne rozkazy i dekrety, które miały na celu ograniczenie zabijania młodych zwierząt. Za inny przykład może posłużyć prawo mówiące o tym, że należy donieść władzy o śmierci bydła i jeśli śmiertelność bydła przekroczyła jedną trzecią, to jego właściciel bądź osoba odpowiedzialna za szkodę byli odpowiednio ukarani. Te uregulowania wskazują, że zarządzanie zwierzętami wdrożono w Chinach już w odległych czasach⁴⁰.

Obecnie uregulowania prawne w ChRL odnoszące się do zwierząt obejmują przepisy rangi konstytucyjnej, ogólnokrajowej, administracyjne przepisy porządkowe, przepisy prowincjonalne, a także wiążące interpretacje i opinie Sądu Najwyższego oraz odpowiednich prawnych i administracyjnych organów⁴¹. Ponadto Chiny są stroną wielu międzynarodowych traktatów, które mają istotne znaczenie dla dzikiej przyrody, m.in. Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzonej w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 27, poz. 112) (CITES) oraz Konwencji o różnorodności biologicznej, sporządzonej w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532) (CBD). Do tego istnieją także trzy mające istotne znaczenie regulacje dotyczące zwierząt laboratoryjnych. Są to: status zarządzania zwierzętami laboratoryjnymi z 1998 r., rozporządzenie z 2001 r. w sprawie zarządzania systemem udzielania licencji na zwierzęta laboratoryjne oraz wytyczne z 2006 r. w sprawie humanitarnego traktowania zwierząt laboratoryjnych⁴².

W Konstytucji ChRL z 1982 r. zawarto tylko jedną wzmiankę o zwierzętach. Jej art. 9 stanowi, że „Zasoby mineralne, wody, lasy, góry, łąki, nieużytki, plaże i inne

---

⁴⁰ D. Cao, *Animal Law and Other Matters: The Need for Intellectual Debates about the Status of Animals in China* [w:] *Animal Welfare Law: Focal and Difficult Issues*, eds. J. Chang, P. Littlefair, Beijing 2008, s. 19–38.

⁴¹ D. Cao, *Animals in China...*, s. 27.

⁴² J. Wang, *The evolving regulatory environment* [w:] *International Animal Research Regulations: Impact on Neuroscience Research – Workshop Summary*, eds. D.E. Pankevich *et al.*, Washington, DC 2012, s. 13–16.

zasoby naturalne stanowią własność państwa, tj. własność ogólnonarodową, z wyjątkiem lasów, gór, łąk i plaż, które są zgodnie z prawem własnością kolektywów. Państwo zapewnia racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych i chroni rzadkie zwierzęta i rośliny. Przywłaszczenie lub niszczenie w jakikolwiek sposób zasobów naturalnych przez jakąkolwiek organizację lub jednostkę jest zabronione⁴³. Należy zwrócić uwagę, że przyroda traktowana jest tutaj jako zasób, zaś ochronę zapewnia się jedynie tym zwierzętom, które są „rzadkie”.

Ustawa o ochronie dzikiej przyrody Chińskiej Republiki Ludowej

Najważniejszym i najbardziej wszechstronnym, a także wzbudzającym przez lata znaczne kontrowersje aktem prawnym jest ustawa z dnia 8 listopada 1988 r. o ochronie dzikiej przyrody Chińskiej Republiki Ludowej (*Law of the People's Republic of China on the Protection of Wildlife*; dalej: WPL). Obowiązująca od 1989 r. ustawa jest podstawową regulacją na poziomie ogólnokrajowym w Chinach, dotyczącą ochrony dzikiej fauny⁴⁴. Reguluje ona zasady i ramy prawne zarządzania, wykorzystania oraz ochrony dzikich zwierząt, tj. ochrony rzadkich i cennych zwierząt, zagrożonych gatunków, a także określa zasady rozwoju i wykorzystania zasobów dzikiej przyrody.

W pierwotnej wersji WPL miała realizować dwa podstawowe cele. Po pierwsze, jako główna oraz jedyna ustawa krajowa dotycząca dzikiej przyrody wyrażała ówczesne oficjalne stanowisko Chin, zgodnie z którym dzika przyroda jest traktowana jako „zasób”, o czym stanowi jej art. 1: „Ustawa ta została uchwalona w celu ochrony i ratowania rzadkich i cennych lub zagrożonych gatunków dzikich roślin i zwierząt, a także w celu ochrony, rozwoju oraz racjonalnego gospodarowania zasobami dzikiej przyrody oraz utrzymania równowagi ekologicznej”⁴⁵. Po drugie, w art. 9 stwierdzono wprost, że „Państwo zapewnia szczególną ochronę dzikim zwierzętom, które są rzadkie i cenne lub zagrożone wyginięciem”.

Znaczy to, że podobnie jak w konstytucji tylko niewielki odsetek „rzadkich i cennych” zwierząt podlegał ochronie. Zwierzęta traktowane były jako naturalny zasób, a ich ochrona była niezbędna ze względu na bycie „cennymi” lub „wartościowymi ekonomicznie”. Pojęcia, które wskazują na wykorzystywanie dzikich zwierząt przez ludzi, takie jak udomowienie, hodowla, zasoby dzikiej przyrody,

---

⁴³ *Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej*, przekład z jęz. chińskiego W. Lan, M. Dargas, Gdańsk 2012.

⁴⁴ Tekst ustawy o ochronie dzikiej przyrody Chińskiej Republiki Ludowej zob. <http://www.china.org.cn/english/environment/34349.htm> (dostęp: 15.08.2021).

⁴⁵ Artykuł 1: „This Law is formulated for the purpose of protecting and saving the species of wildlife that are rare and valuable or endangered, and protecting, developing and rationally utilizing wildlife resources and maintaining ecological balance”, <http://www.china.org.cn/english/environment/34349.htm> (dostęp: 15.08.2021).

a także wykorzystanie, pojawiały się w WPL więcej niż 90 razy⁴⁶. Z tego powodu WPL ostro krytykowano jako prawo, które ma na celu raczej wykorzystanie zwierząt (m.in. dlatego, że zachęcało do hodowli i sprzedaży dzikich zwierząt) niż ich ochronę, zaś krytycy posługują się często ironiczną nazwą ustawy – ustawa o „wykorzystywaniu” przyrody (*wildlife utilisation law*). Przez wiele lat wskazywano, że ustawa ta jest przestarzała i nie przyniosła oczekiwanych rezultatów, a wręcz jest przeszkodą w osiągnięciu odpowiednich celów związanych z ochroną dzikiej przyrody i powinna zostać zmieniona.

Nowelizacja WPL w 2017 r.

Wybuch wirusa SARS w latach 2002–2003 stał się przyczynkiem do podjęcia na nowo powszechnej i publicznej, w tym akademickiej, dyskusji na temat niskiej efektywności WPL. W związku z tym w 2013 r. władze chińskie rozpoczęły pracę nad nowelizacją. W lipcu 2016 r. ostateczna wersja nowelizacji została przyjęta przez Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych, zaś w życie weszła 1 stycznia 2017 r.⁴⁷

W znowelizowanej WPL ustanowiono nowe zadania, co wprost zostało wyrażone w art. 1: „Ustawa ta została opracowana w celu ochrony dzikich zwierząt, ochrony gatunków dzikiej przyrody, które są zagrożone wyginięciem, w celu utrzymania bioróżnorodności oraz równowagi ekologicznej, a także propagowania tworzenia cywilizacji ekologicznej”⁴⁸. Już samo użycie progresywnych pojęć, takich jak „bioróżnorodność” czy „cywilizacja ekologiczna”, wskazuje na zdecydowaną zmianę optyki względem traktowania zwierząt. Podobnie w znowelizowanej wersji nie pojawia się już kontrowersyjne pojęcie „wykorzystania dzikich zwierząt”, które występowało aż 9 razy w wersji z 1989 r.⁴⁹ W warstwie terminologicznej dodatkowo zmieniono wielokrotnie krytykowany termin „wartość ekonomiczna”, który teraz został zastąpiony terminem „wartość społeczna”, sugerując, że wykorzystywanie dzikich zwierząt powinno iść w parze z interesem całego społeczeństwa, nie zaś wyłącznie służyć celom ekonomicznym⁵⁰. Sformułowanie „racjonalne wykorzystanie”, które

⁴⁶ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 223.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 246.

⁴⁸ Artykuł 1: „This law is formulated for the purpose of protecting wild animals, saving species of wildlife which are rare or near extinction, maintaining biodiversity and ecological balance, and promoting the establishment of ecological civilization, <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/chn173552.pdf> (dostęp: 15.08.2021).

⁴⁹ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 257.

⁵⁰ T. Song, 再不罢手就晚了——写在新一版《野生动物保护法》颁布之前 *It is not too late to stop it now: a few thoughts on the eve of the release of the revised Wildlife Protection Law*, 2016, Blog post, „China Environment” [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 249.

występowało w poprzednio obowiązującej wersji ustawy, zniknęło po nowelizacji i zostało zastąpione wyrażeniem „wykorzystanie uregulowane” (art. 4).

Choć nowelizacja jest odpowiedzią na krytykę wcześniejszej wersji WPL, to mimo wszystko, w bardzo subtelny sposób, w dalszym ciągu pozwala na „wykorzystanie” dzikiej przyrody. Ku rozczarowaniu krytyków znowelizowana ustawa wciąż odnosi się do dzikiej przyrody jako „zasobu naturalnego”. Natomiast art. 3 stanowi, że „zasoby dzikiej przyrody są własnością państwa”⁵¹. Cały rozdział 3 WPL w wersji z 2016 r. kładzie nacisk na „wykorzystanie” dzikiej przyrody i właśnie ono podlega ochronie prawnej⁵². Za istotną zmianę z pewnością należy uznać wyraźne przyznanie, że chińskie oddolne organizacje społeczne nie są wrogiem państwa, ale istotnym źródłem pomocy w ochronie środowiska. Artykuł 8 stanowi bowiem, że rząd „powinien zachęcać i wspierać oddolne organizacje obywatelskie, organizacje społeczne, przedsiębiorstwa oraz ochotników w ich wysiłkach, aby rozwijać i promować świadomość na temat regulacji, które chronią dziką przyrodę oraz zrozumienie ochrony dzikiej fauny i flory”⁵³.

Część krytyki pod adresem pierwotnej wersji WPL dotyczyła braku konkretnych kar za naruszenie obowiązujących przepisów. Na przykład art. 34 ustawy z 1989 r. tylko ogólnie wskazywał, że kary grzywny będą nakładane na sprawców, którzy wyrządzili szkodę dzikiej faunie i florze w ich naturalnym środowisku bądź w obszarach chronionych. Znowelizowana ustawa wprowadza konkretne kary w art. 42–57. Są to m.in. prawne bądź administracyjne kary dla urzędników, którzy nie wypełniają swoich obowiązków (art. 42), konfiskata oraz nakładanie kary grzywny w wysokości od dwukrotności do dziesięciokrotności wartości nielegalnie nabytej dzikiej zwierzyny (art. 44), wycofanie licencji myśliwskich, kara grzywny w wysokości do 200 tys. CNY.

Kolejną niezwykle istotną zmianą jest rozpoznanie znaczenia, jakie w ochronie dzikich zwierząt ma kwestia zachowania ich naturalnego habitatu. Pojęcie „habitatu” nie występowało ani razu w starej wersji WPL, zaś w nowej pojawia się aż 17 razy i poświęcono mu art. 2, 5, 6, 11, 12, i 13 WPL⁵⁴. Włączenie ochrony naturalnego

---

⁵¹ Artykuł 3: „Wildlife resources shall be owned by the state. The state safeguards the lawful rights and interests of organisations and individuals engaged in the protection of wildlife and related activities, including scientific research and captive breeding, according to the law”.

⁵² T. Song, *It is not too late...*, [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 247.

⁵³ Artykuł 8: „The people’s government at various levels shall strengthen efforts in public education and disseminating scientific knowledge and understanding of wildlife protection, and shall encourage and support autonomous grass-roots civil organisations, social organisations, businesses and volunteers in their efforts to develop and promote awareness of wildlife protection laws and regulations and understanding of wildlife protection. Education administration departments and schools shall conduct wildlife protection education for students. News media shall promote wildlife protection laws and regulations and develop awareness of wildlife protection, and monitor public opinion on illegal behaviour”.

⁵⁴ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 250.

habitatu odzwierciedla zwiększoną świadomość chińskich władz co do związku między ochroną środowiska naturalnego oraz ochroną zwierząt.

Krytycy od dawna podnosili, że przyczyną klęski władz w egzekwowaniu WPL jest finansowe obciążenie władz na szczeblu lokalnym, związane z ochroną, ale przede wszystkim z kompensacją szkód wyrządzanych przez dzikie zwierzęta⁵⁵. Obecnie ma to zmieniać art. 19 ustawy, stanowiący, że rząd będzie subsydiował niezbędne wydatki samorządów ponoszone w celu zapobiegnięcia bądź kontroli zagrożeń, które spowodowane są przez zwierzęta znajdujące się pod ochroną.

Podsumowanie

Jak zaznaczono we wstępie, poglądy chińskiego społeczeństwa na temat obowiązków człowieka względem zwierząt i przyrody zdecydowanie ulegają zmianie. Z kolei przegląd historyczny filozoficznej myśli chińskiej wskazuje, że tocząca się debata mająca na celu poprawę dobrostanu zwierząt w ChRL nie jest przejawem „kulturowego imperializmu”, a koncepcje związane z ochroną i poszanowaniem zwierząt są w chińskiej filozofii zakorzenione może nawet bardziej niż w intelektualnej tradycji Zachodu.

Omówiona w artykule nowelizacja WPL świadczy o tym, że władza nie jest na te zmiany obojętna. Nowe prawo jest bardziej szczegółowe i nie kładzie nacisku jedynie na użytkową wartość dzikich zwierząt, uwzględniając ich wartość społeczną i ekologiczną. Porusza do tego nieobecne wcześniej kwestie ochrony habitatów, rozpoznaje działalność organizacji zajmujących się ochroną zwierząt, a także zapewnia kompleksowy system kar za naruszenia przepisów.

Pomimo znaczących zmian w znowelizowanej WPL krytycy podnoszą, że interes przemysłu wciąż przeważa w niej ponad dobrostanem zwierząt⁵⁶. Ostatecznie „wykorzystywanie” dzikiej zwierzyny przekształciło się w jej „zarządzanie” (*wildlife business management*). Wciąż nie odniesiono się do jednego z poważniejszych problemów, jakim jest hodowla i pozyskiwanie dzikiej zwierzyny. Na przykład art. 29 wyraźnie opowiada się za wykorzystaniem dzikich zwierząt do hodowli w tradycyjnej medycynie chińskiej (w artykule znajduje się wyłącznie słowo „medycyna”, by zapobiec gwałtownym reakcjom sceptyków i krytyków tradycyjnej medycyny chińskiej)⁵⁷. W rzeczywistości niektórzy komentatorzy postrzegają nowelizację z 2017 r. jako porażkę. Według nich Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych wybrało odpowiadające im i łatwe do zmiany uwagi krytyków oraz dokonało

⁵⁵ C. Jiwen, G. Shunzhen, W. Xin, L. Kai, W. Zengchun, 《野生动物保护法》存在的问题与修改建议 *The remaining issues and revision suggestions to the Wildlife Protection Law*, 2015 [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 251.

⁵⁶ T. Song, *It is not too late...* [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 249.

⁵⁷ P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 259.

kosmetycznych korekt w postaci zastąpienia kontrowersyjnych i przestarzałych terminów ich współczesnymi odpowiednikami, dając wrażenie troski o dzikie zwierzęta, która jednak ma charakter głównie deklaratoryjny⁵⁸.

Dodatkowo w Chinach wciąż brakuje kompleksowego prawodawstwa, które odnosiłoby się do ochrony wszystkich zwierząt, bezpośrednio zakazywałoby znęcania się nad nimi lub wpływałoby na zwalczanie okrutnych praktyk stosowanych wobec zwierząt hodowlanych⁵⁹. W 2009 r. pojawił się, co prawda, projekt prawa ochrony zwierząt (*Animal Protection law of the People's Republic of China*), wzorowany na analogicznym ustawodawstwie w krajach zachodnich, jednak nie udało się go wprowadzić w życie⁶⁰.

W retrospekcji należy także poczynić zarzut, że pomimo głosów od dawna alarmujących o zagrożeniach płynących zarówno z przemysłowej hodowli zwierząt gospodarskich, jak i hodowli zwierząt dzikich władze Chin nie odniosły się w odpowiedni sposób w znowelizowanej wersji WPL do kwestii związanych z bezpieczeństwem epidemicznym. Już w 2010 r. zwracano uwagę na tragiczne warunki i potencjalne niebezpieczeństwo epidemiczne towarzyszące handlowi dzikimi zwierzętami na targowisku w Wuhan (można tam było znaleźć ponad 75 różnych gatunków – zarówno hodowlanych, jak i dziko żyjących zwierząt). Tak duża koncentracja dzikich zwierząt, idąca w parze z tragicznymi warunkami ich przetrzymywania, została uznana za idealne podłoże do rozwoju nowej pandemii⁶¹. Dopiero jednak wybuch COVID-19 sprawił, że chińskie władze zaczęły zwracać szczególną uwagę na zagrożenia związane z olbrzymim przemysłem opartym na wykorzystywaniu dzikich zwierząt, co poskutkowało wydaniem 24 lutego 2020 r. przez OZPL decyzji o całkowitym zakazie konsumpcji i handlu dziką fauną⁶². Czy zakaz ten utrzyma się także po tym, jak Chiny uporają się z epidemią COVID-19 i czy konsekwencje globalnej pandemii wpłyną na jeszcze dalej posunięte działania związane ze zwierzęcym dobrostanem, który, jak pokazuje historia najnowsza, jest tak bardzo powiązany z dobrostanem ludzi? Pozostaje mi tylko wyrazić nadzieję, że tak właśnie będzie. Odpowiedzi na te pytania poznamy zapewne w niedalekiej przyszłości.

---

⁵⁸ *Ibidem*, s. 256.

⁵⁹ D.K. Tatlow, *Amid Suffering, Animal Welfare Legislation Still Far Off in China*, „International New York Times”, 6.03.2013, <https://web.archive.org/web/20140104111227/http://rendezvous.blogs.nytimes.com/2013/03/06/amid-suffering-animal-welfare-legislation-still-far-off-in-china/> (dostęp: 15.08.2021).

⁶⁰ Y. Sima, S. O'Sullivan, *Chinese animal protection laws...*, s. 8.

⁶¹ W. Pu, S. Xuan, Y. Ying, 钟南山: 六成以上新传染病来自动物 *Zhong Nanshan: More than 60% of new infectious diseases come from animals*, „Yangcheng Evening News” 2010, no. 3 [za:] P.J. Li, *Animal Welfare...*, s. 262; Humane Society International, *Wildlife markets and COVID-19*, Washington 2020, <https://bit.ly/3sSrp9E> (dostęp: 15.08.2021).

⁶² L. Koh, Y. Li, J. Ser Huay Lee, *The value of China's ban on wildlife trade and consumption*, „Nature Sustainability” 2021, vol. 4, s. 2–4.

Literatura

- Animal Protection Index, <https://api.worldanimalprotection.org/country/china> (dostęp: 15.08.2021).
- Blakeley D., *Listening to the Animals: The Confucian View of Animal Welfare*, „Journal of Chinese Philosophy” 2003, vol. 30.
- Cao D., *Animal Law and Other Matters: The Need for Intellectual Debates about the Status of Animals in China*, Beijing 2008.
- Cao D., *Animals in China. Law and Society*, New York 2015.
- Cao D., *Confucianism and Daoism Animals in Traditional Chinese Thought* [w:] *The Routledge Handbook of Religion and Animal Ethics*, eds. A. Linzey, C. Linzey, New York 2019.
- Carnovale F., Jin X., Arney D., Descovich K., Guo W., Shi B., Phillips C.J.C., *Chinese Public Attitudes towards, and Knowledge of, Animal Welfare*, „Animals (Basel)” 2021, vol. 11, issue 3.
- Changwen X., Xu J., *An analytical examination of the animal rights ideas of Buddhism*, „Lanzhou Academic Journal” 2007, no. 9.
- Chen M., von Keyserlingk M.A.G., Magliocco S., Weary D.M., *Employee Management and Animal Care: A Comparative Ethnography of Two Large-Scale Dairy Farms in China*, „Animals (Basel)” 2021, vol. 11, issue 5.
- Chen Z., *Emperor Wu of Liang and vegetarian reform in the Buddhist temples: interpreting “On Abstaining from Wine and Meat”*, „Journal of Chinese Cultural and Historical Studies” 2013, no. 3.
- Chengzhong P., *Ethical treatment of animals in early Chinese Buddhism: Beliefs and practices*, Cambridge Scholars Publishing, [b.m.] 2014.
- Davey G., Z. Wu, *Attitudes in China toward the use of animals in laboratory research*, „Alternatives to Laboratory Animals” 2007, vol. 35, no. 3.
- De Bary W.T., Wing-Tsit C., Burton W., *Sources of Chinese Tradition*, New York 1960.
- Fan R., *How Should We Treat Animals? A Confucian Reflection*, „Dao” 2010, vol. 9.
- Humane Society International, *Wildlife markets and COVID-19*, Washington 2020.
- Koh L., Li Y., Huay Lee J., *The value of China’s ban on wildlife trade and consumption*, „Nature Sustainability” 2021, vol. 4.
- Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej*, przekład z jęz. chińskiego W. Lan, M. Dargas, Gdańsk 2012.
- Li P., *China: Animal Rights and Animal Welfare* [w:] *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*, ed. M. Bekoff, 2nd ed., ABC-CLIO, Santa Barbara 2010.
- Li P., *Enforcing Wildlife Protection in China: The Legislative and Political Solutions*, „China Information” 2007, vol. 21, no. 1.
- Li P.J., *Animal Welfare in China: Culture, Politics and Crisis*, Sydney 2021.
- Li X., Zito S., M. Sinclair, C.J.C. Phillips, *Perception of animal welfare issues during Chinese transport and slaughter of livestock by a sample of stakeholders in the industry*, „PLOS One” 2018, vol. 13(6).
- Lu J., Bayne K., J. Wang, *Current Status of Animal Welfare and Animal Rights in China*, „Alternatives to Laboratory Animals” 2013, vol. 41, issue 5.
- Miao Z., Wang Q., Chen D. et al., *Current Societal Views about Sustainable Wildlife Management and Conservation: A Survey of College Students in China*, „Animals (Basel)” 2020, vol. 10(10).
- Miquelle D., Darman Y., Seryodkin I., *Panthera tigris ssp. altaica*, Cambridge, UK 2011.
- Orenstein R., *Wildlife markets and COVID-19*, „Humane Society International”, 2020, <https://bit.ly/3sSrp9E> (dostęp: 15.08.2021).
- Regan T., Singer P., *Animal rights and human obligations*, Prentice-Hall 1976.
- Shapiro J.R., *Mao’s War Against Nature: Politics and the Environment in Revolutionary China*, Cambridge 2001.

- Sheng X., Zhang H., Weng Q., *Traditional Chinese medicine: China's bear farms prompt public outcry*, „Nature” 2012.
- Sima Y., O'Sullivan S., *Chinese animal protection laws and the globalisation of welfare norms*, „International Journal of Law in Context” 2016, vol. 12, issue 1.
- Tatlow D.K., *Amid Suffering, Animal Welfare Legislation Still Far Off in China*, „International New York Times”, 6.03.2013.
- Wang J., *The evolving regulatory environment [w:] International Animal Research Regulations: Impact on Neuroscience Research – Workshop Summary*, eds. D.E. Pankevich, T.M. Wizemann, A. Mazza, B.M. Altevogt, Washington, DC 2012.
- Weiming T., *Beyond the Enlightenment mentality [w:] Confucianism and Ecology: The Interrelation of Heaven, Earth, and Humans*, eds. M.E. Tucker, J. Berthrong, Boston 1988.
- Yutang L., *My Country and My People*, Taipei 1966.

SUMMARY

ANIMAL PROTECTION IN CHINA. PHILOSOPHICAL AND LEGAL ASPECTS

Organizations involved in the protection of animals have long indicated the need for changes in Chinese legislation, which, in their opinion, insufficiently protects the welfare of animals (both wild and farmed). This matter has recently been a subject of debate in China itself. Some Chinese scholars point out the negative aspects of the Chinese economic miracle, including the environmental degradation and bad situation and living conditions of livestock and wild animals. Postulates to improve the situation of animals, however, also have their opponents, and one of the more often cited critical arguments is the one about the “extraneousness” of the concept of animal rights and animal welfare in Chinese intellectual culture, and the imposing of “western values” on China.

In the article, I verify the above statement by analyzing the most important Chinese philosophical systems: Taoism, Confucianism and the Chinese type of Buddhism, as well as the Chinese communist thought, in terms of their positions regarding the obligation of humans towards animals. I also analyze changes in the contemporary approach to animal protection and animal welfare, based on the example of the amendment to the Law of the People's Republic of China on the Protection of Wildlife.